

Sivilombudet

Deres ref:

Vår ref:
2020/07432-13/053.61

Dato:
06.10.2023

TILBAKEMELDING PÅ BESØKSRAPPORT - BREDTVEIT FENGSEL OG FORVARINGSANSTALT

Vi viser til besøksrapport sendt oss 19. juni 2023 med tilhørende anbefalinger fra Sivilombudet etter gjennomført tilsyn ved enheten 13. til 16. mars 2023.

Fengselet og regionkontoret har gått gjennom rapporten fra Sivilombudet. Vi har sammenfattet våre kommentarer til rapporten i dette brevet hvor regionens kommentar til punktet «Anbefaling til kriminalomsorgen region øst» er inntatt i vårt tilsvarende svar.

Vi tar rapporten på høyeste alvor og mener det er viktig at det blir ført tilsyn med fengslene og hvordan de blir driftet. Etter at rapporten kom, har fengselet iverksatt flere tiltak i tråd med det som er anbefalt i rapporten. Vi vil fortsette å ha fokus på dette fremover og vil tilstrebe å gjøre endringene som er anbefalt så langt dette er praktisk mulig innenfor de rammene og ressursene vi har.

Rapporten har fokus på systematikk, ledelse og organisering. Vi er enige i at dette er viktig for å drifte et fengsel på en god måte og for å unngå at tvangsmidler, herunder isolasjon, blir brukt mer enn nødvendig. Imidlertid ser vi at dette ikke alene løser alle de utfordringene blant annet Bredtveit fengsel står overfor. Kriminalomsorgen har gjentatte ganger og over flere år varslet om at vi opplever å ha en økende gruppe alvorlig psykisk syke i fengsel og at rammene vi har til å følge opp disse langt fra er tilstrekkelige. Det gjelder både fysiske rammebetingelser med uegnet bygningsmasse, økonomiske rammer med for lav bemanning, faglige rammer med lovverk samt samarbeidet med helse både innenfor og utenfor fengselet. De økonomiske rammene til kriminalomsorgen har hatt en betydelig nedgang siden 2014, noe som har ført til vanskelige prioriteringer og nedbemanning. Samtidig har vedlikeholdsetterslepet i bygningene økt og nødvendige tilpasninger til en innsattgruppe med andre behov enn tidligere ikke blitt fulgt opp. Vi synes det er positivt at de krevende forholdene Bredtveit fengsel har stått i over tid nå får oppmerksomhet.

Etter at den foreløpige rapporten fra Sivilombudet forelå samt brev til Justisdepartementet 23. mars 2023, har det blitt utarbeidet og iverksatt en handlingsplan for å imøtekomme funnene i en

Kriminalomsorgen region øst

Postadresse:
Dokumentsenter,
Postboks 694
4302 Sandnes

Besøksadresse:
Trondheimsveien 375

Telefon: 22 80 34 20
Telefaks:

Org.nr: 911830868

Saksbehandler:
Levi Nårstad Tyriberget

E-post: postmottak-
8115@kriminalomsorg.no

akutt fase. Handlingsplanen følger vedlagt. Senere er det opprettet en midlertidig kvinneenhet ved Telemark fengsel, Skien avdeling som nå bidrar til å avlaste Bredtveit. Fengselet opplever at situasjonen er noe bedret per i dag. Det er tilført noe ekstra midler slik at vi har hatt mulighet for å gjenopprette to fagstillinger og ansatt flere fengselsbetjenter. Det har også vært færre hendelser og bruken av isolasjon har dermed gått ned en periode. Fengselet opplever at vi har god dialog med helseavdelingen, spesialisthelsetjenesten og frivillige om oppfølgingen av innsatte med særlige behov. De bygningsmessige påpekningene har det ikke kommet noen løsning på foreløpig og dette skyldes kompleksitet og økonomi.

Kommentarer til anbefalingene til Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt

Isolasjon og utelukkelse fra fellesskapet

- Fengselet bør sikre at alle innsatte som ikke er isolert kan tilbringe minst åtte timer utenfor cellen hver dag og drive med meningsfulle aktiviteter, inkludert i helgene.

Svar: På avdeling 1 var det tidligere slik at de som ikke var sysselsatt på dagtid, ikke fikk være ute i fellesskap mens de andre var i aktivitet. Dette er nå endret slik at innsatte som melder seg syk eller reserverer seg mot sysselsetting får tilbud om fellesskap, mens de andre er på jobb, skole eller andre tilbud. På avdeling 3 er rutineene ikke endret av hensyn til sikkerheten i fengselet.

Fengselet har en utfordring med å få til utlåsningstid i henhold til anbefalingene i helgene. Dette skyldes bemanningsmessige forhold. For at det med dagens bemanningssituasjon skal være mulig å ha mer utlåsningstid i helgene, må de ansatte jobbe 12-timers skift. I så fall må det gis dispensasjon fra arbeidsmiljøloven, noe fagforeninger og vernetjenesten p.t. ikke ønsker å inngå avtale om.

- Fengselet bør arbeide systematisk for å redusere bruken av isolasjon og forebygge negative helseeffekter av isolasjon. Fengselet bør arbeide med å ivareta innsatte som er særlig utsatt for negative helseeffekter ved isolasjon, herunder unge innsatte.

Svar: Fengselet har hatt fokus både på å redusere bruken og varigheten av isolasjon. For innsatte som er isolert eller på sikkerhetscelle, blir det gjort fortløpende vurderinger og iverksatt lempeligere tiltak der dette er vurdert å være forsvarlig. De helsemessige aspektene og alder til innsatte blir hensyntatt i samarbeid med helseavdelingen og ansatte. Det foreligger rutiner for utarbeidelse av ukeplaner ved utelukkelse som antas å vare utover 72 timer og det er fokus på å tilrettelegge for så mye meningsfull menneskelig kontakt som mulig, og minimum to timer pr dag.

Vi har nylig hatt møter med helse (bydel Bjerke) og Fengselspsykiatrisk poliklinikk (FPP) og blant annet avtalt at helse skal ha opplæring med ansatte, særlig med vaktledere og ansatte på avdeling 3 slik at ledere og ansatte kan få en mer helsefaglig tilnærming til arbeidet sitt. De ansatte i avdeling 3 og ressursteamet skal ha slik opplæring i løpet av oktober.

Ressursteamet følger normalt opp fire personer. Oppfølgingen skjer uavhengig av om innsatte er isolert eller ikke siden dette er et tiltak som er tiltenkt innsatte som er dårlig fungerende. Disse innsatte trenger kontinuerlig oppfølging blant annet for å forhindre hendelser som kan gjøre det nødvendig at de blir utelukket fra fellesskapet. Dersom de har ledig kapasitet, gir ressursteamet også tilbud til innsatte som kan ha nytte av ekstra oppfølging. Prioriteringer gjøres i samarbeid med FPP.

Vi har tverrfaglige møter annenhver uke der vi går gjennom de innsatte og drøfter hvordan vi kan jobbe for progresjon med tiltak. Problematikk rundt isolasjon og utelukkelse blir da også berørt i aktuelle tilfeller.

- Fengselet bør iverksette særlige tiltak for å hindre langvarig isolasjon, herunder sikre hyppige vurderinger av opprettholdelse og arbeid for tilbakeføring til fellesskapet.

Svar: Som nevnt over foretar fengselet fortløpende vurderinger av om det er nødvendig å opprettholde isolasjon og utelukkelse. Det er i hovedsak vaktleder som gjør disse vurderingene.

Fengselet tar i utgangspunktet ikke denne typen vurderinger mens vi har nattbemanning fordi vi da ikke har tilstrekkelig bemanning til å iverksette eventuelle lempinger. Vi overfører innsatte fra sikkerhetsseng til sikkerhetscelle også på nettene etter konkret vurdering, men eventuell overføring fra sikkerhetscelle til avdeling kan først gjennomføres når dagvaktene er på plass. Dersom vi skal kunne gjennomføre slike overføringer på nettene må bemanningen på natt være langt høyere enn det er i dag.

Vi ser at rutinene for hvor ofte disse vurderingene skal gjøres ikke har vært klare og at vurderingene som er gjort ikke har blitt nedtegnet skriftlig på en god nok måte. Vi har derfor etablert systemer for ukentlig evaluering og gjennomgang av all tvangsmiddelbruk. Videre har vi revidert og oppdatert rutinene våre og arbeider med å implementere disse i det daglige arbeidet vårt.

- Fengselet bør sikre at alle isolerte innsatte tilbys minst to timer meningsfull menneskelig kontakt hver dag, og at det lages individuelle planer for å sikre at dette blir utført og dokumentert.

Svar: Alle innsatte, også de som er utelukket eller på sikkerhetscelle, får mulighet for å ha samtaler med ansatte, herunder sosialarbeider, psykolog, prest mv.

Per nå lager vi ukeplaner for alle innsatte som er isolert slik at alle sikres minst to timer meningsfull menneskelig kontakt hver dag. Vi er i en prosess der vår nytilsatte sosialkonsulent, i samarbeid med avdelingsleder, vil få i oppgave å sikre at det kvalitative arbeidet rundt isolerte følges opp.

- Alle innsatte, inkludert de som er isolert, bør gis mulighet for minst én time opphold utendørs daglig.

Svar: Alle innsatte som er isolert eller utelukket fra fellesskapet tilbys minst én time utendørs opphold daglig. Unntaket er innsatte som er på sikkerhetsavdelingen og som det ikke anses forsvarlig å føre ut til luftegården og hvor bygningsmessige forhold heller ikke er tilrettelagt for dette.

Fengselet har ikke egnet luftegård til å føre ut utagerende innsatte i, eller til å bruke til innsatte vi vurderer har behov for å være skjermet for innsyn fra medinnsatte. Vi har spilt inn til Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) et forslag for hvordan en slik luftegård kan bygges i tilknytning til sikkerhetsavdelingen, men det finnes pr i dag ikke finansiering til dette. Hvis vi hadde kunnet bygge en slik luftegård ville det gitt innsatte som er på mottaksavdeling, forsterket celle eller er utelukket fra fellesskap et bedre tilbud om tid ute i friluft. Mange takker i dag nei til

slik lufting fordi det må skje i påsyn av medinnsatte. Fengselet ser det som svært uheldig at vi ikke klarer å tilby alle innsatte tilmålt tid i friluft og i en verdig form.

- Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at alle vedtak om isolasjon treffes med hjemmel i lov, og med en konkret begrunnelse som viser at lovens vilkår er oppfylt. Det skal alltid fremgå hvorfor isolasjon er strengt nødvendig. Isolasjonen skal vurderes løpende og opphøre straks vilkårene ikke lenger er oppfylt.

Svar: Vi ser at det gjennomgående har vært mangler ved de skriftlige vedtakene, eksempelvis ved at de har vist til feil hjemmel eller at den skriftlige begrunnelsen var mangelfull. Dette er svært uheldig, men innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at selve beslutningen om utelukkelse ikke var godt nok begrunnet og i overensstemmelse med regelverket.

Etter at fengselet fikk rapporten, har vi gjort flere tiltak for å sikre at vedtak blir fattet i tråd med anbefalingene og at det blir gjort fortløpende vurderinger av om bruk av isolasjon er nødvendig. Et viktig tiltak har vært å gi vaktlederne økt kompetanse. Fengselet har blant annet gjennomført møter der vaktledere, assisterende fengselsleder og jurist med fokus på utarbeidelse av gode vedtak.

Når det gjelder bruk av tvangsmidler etter § 38 i straffegjennomføringsloven, har rutinen vært slik at alle vedtak skal til fengselsleder. Vi er i prosess med å systematisere nedfelte skriftlige rutiner, samt å implementere dette på en bedre måte for å sikre en bedre etterlevelse.

Fengselet gjennomfører ukentlig en gjennomgang av hendelser hvor tvangsmidler er brukt for å kvalitetssikre at rutinene er fulgt og at det er benyttet riktig hjemmel. Dette tiltaket er spesielt viktig i fasen hvor rutinearbeidet skal implementeres som nevnt i avsnittet over.

Vi samarbeider også med regionen om å arbeide frem bedre maler som vil hjelpe vaktleder til å fatte vedtak som samsvarer med de vurderingene som gjøres.

- Fengselet bør sikre at innsatte har utsyn til en klokke fra begge sikkerhetscellene.

Svar: Det er klokke ved begge sikkerhetscellene og de er tilgjengelig for innsatte. Ved tilsynet var den ene klokken fjernet etter ønske fra den innsatte som hadde vært på cellen før tilsynet.

- Fengselet bør finne en verdig løsning for utdeling av mat, drikke og sanitærartikler på sikkerhetscelle.

Svar: Fengselets praksis har vært at vi som hovedregel bruker luken for å servere mat mv til innsatte som er på sikkerhetscelle av hensyn til sikkerheten. I dag er rutinen at det skal gjøres en konkret vurdering i hvert tilfelle om dette kan overleveres via døren.

- Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at innsatte som ønsker å kontakte advokat under opphold på sikkerhetscelle og i belteseng, får mulighet til det.

Svar: Fengselet erkjenner at vi har hatt altfor dårlige rutiner og praksis for dette. Vi innfører nå nye rutiner med å varsle advokat ved innsettelse på sikkerhetscelle og bruk av sikkerhetsseng der det er aktuelt. I samråd med advokaten og innsatte vil vi gjøre en vurdering av behovet for kontakt og hvordan kontakten kan foregå rent praktisk. Et eksempel er at advokaten kan komme til fengselet og kommunisere med klienten med fysisk tilstedeværelse. Slike samtaler skal være

fortrolig mellom advokat og klient, samtidig som sikkerhetsmessige vurderinger må tas for å ivareta behovet for trygghet for innsatte, advokat og ansatte.

Selvskading, selvmordsforsøk og selvmord

- Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at alle innsatte kartlegges for selvmords- og selvskadingsrisiko, både ved innsettelse og underveis i fengselsoppholdet.

Svar: Alle innsatte kartlegges ved innsettelse og det benyttes nå standardisert kartleggings mal fra KDI. Dersom vi opplever endringer i innsattes adferd eller psykiske helse varsler vi helsetjenesten om dette. Vi har ikke gjennomført ny kartlegging ved endringer, men vi har jobbet med nye rutiner som skal sikre at innsatte blir kartlagt under oppholdet hvis vi ser endringer. Denne er utarbeidet og gjelder fra 1. oktober 2023.

- Fengselet bør sikre at innsatte som har forhøyet risiko for selvmord og selvskading blir møtt med kunnskapsbaserte forebyggingstiltak, som for eksempel økt menneskelig kontakt, omsorg og aktivisering. Isolasjon bør ikke brukes for å forebygge selvskading og selvmord.

Svar: Vi ønsker å presisere at isolasjon ikke benyttes i disse sakene fordi vi mener det i seg selv har en positiv effekt. Isolasjon er en siste utvei for å hindre at innsatte har tilgang til gjenstander som de kan bruke til å skade seg selv eller i verste fall ta livet sitt med. I første omgang ønsker vi å benytte lempeligere tiltak som for eksempel samtale med motivering eller økt tilsyn.

Det er fremdeles slik at bemanningssituasjonen tilsier at sikkerhetsavdelingen vil bli brukt dersom det er overhengende fare for selvskading, men det er et større fokus på metodikk for hvordan dette kan avverges eller at varigheten blir så kort som mulig. Fengselet, helseavdelingen og FPP har hatt møter med dette som tema. Det er planlagt fagsamling for ansatte om økt forståelse for selvskadende handlinger og selvmordsfare, samt øke kunnskapen om de ulike hjelpetilbudene som finnes og hvordan helseorganisasjonene fungerer. De ansatte i helsetjenesten er en viktig ressurs og de ønsker å bidra i dette arbeidet.

- Sikkerhetssengen i fengselet bør avskaffes.

Svar: Sikkerhetssengen er fremdeles et livsviktig tvangsmiddel for å avverge alvorlig selvskading og selvmord ved fengselet. Det er ikke opp til fengselet å avskaffe denne. Det vil kreve en helt annen bemanning og ikke minst må det være alternative måter å mekanisk stanse innsattes utagering mot seg selv når situasjonen kommer ut av kontroll for innsatte, før det er forsvarlig å fjerne sikkerhetssengen. Det er også vårt inntrykk at sikkerhetsseng er et mer humant og relevant tvangsmiddel for kort varighet enn om vi skulle måtte fysisk forhindre innsatte i å gjennomføre selvskadende handlinger med håndmakt. Slike situasjoner skaper enda mer stress i kroppen både til innsatte og ansatte som blir satt til slike oppgaver. Da øker også faren for utilsiktede skader både på innsatte og ansatte ved at den maktbruken er vanskelig å beregne under svært stressende forhold.

Vi er kjent med at KDI jobber med tematikken.

- Fengselet bør sikre at informasjon blant annet om innsattes psykiske plager og selvmordstanker i fengslingskjennelser og fra andre eksterne aktører følges opp på en systematisk måte.

Svar: Informasjon fra politi, arresten, kjennelser eller andre om psykisk uhelse blir gjennomgått av vaktleder og formidlet til avdelingen, helsetjenester og andre relevante ansatte.

Informasjonen følges opp med kartlegging og relevante tiltak fra fengselet side, som for eksempel tilsyn og samtaler. Helsetjenesten gjør sine vurderinger og anbefaler eventuelle tiltak.

Vi ser behovet for å forbedre våre rutiner med å dokumentere i innsattes journal i Kompis og har iverksatt tiltak for å imøtekomme dette.

Soningsmiljøet

- Fengselet bør arbeide systematisk for å sikre verdige soningsforhold for alle innsatte.

Svar: Dette er tiltak fengslet har ønsket i mange år. Det er fortløpende for fengselet at andre innsatte påføres medinnsattes lidelser, sterke uttrykk med utagering og selvskadende handlinger og at de blir påvirket av dette. Vi jobber for å få til de allerede vedtatte bygningsmessige endringene, som innebærer å flytte forsterkede celler til 1. etasje i nærmere tilknytning til sikkerhetsavdelingen samt redusere lydsmitte fra særlig avdelingene med forsterket celle og sikkerhetsavdelingen. I denne sammenheng må den nye fellesskapsavdelingen i 3. etasje oppgraderes med blant annet gode fellesskapsarealer. Det vil kreve store bygningsmessige endringer og økonomiske prioriteringer fra KDI og vi er fremdeles spent på hva som blir resultatet. På grunn av mange usikkerheter knyttet til omfang og økonomi har tiltaket ikke blitt påstartet enda. Vi håper på en raskere fremdrift på dette området og ser det som et helt prekært tiltak for å bedre på en uverdigg situasjon både for innsatte og ansatte.

Det er opprettet et hyppigere møtepunkt med kontaktutvalg (KU) og fengselsledelsen. Tilbakemeldingene viser at dette oppleves konstruktivt og nyttig for begge parter. Det er nå planlagt at også helse skal delta på KU-møter etter innspill fra representantene.

- Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at ansatte ikke utøver uforholdsmessig fysisk maktbruk, herunder i forbindelse med flytting av innsatte.

Svar: Når det gjelder punkt 8.3 i rapporten, har fengselet gått gjennom hendelsene som er nevnt og fulgt opp der vi mener det har vært riktig. Vi har for eksempel anskaffet en tilpasset madrass til sikkerhetscellene.

Vi erkjenner samtidig at ved bruk av tvang, eksempelvis der innsatte setter seg kraftig til motverge, vil det oppstå fare for at innsatte og/eller ansatte kan bli skadet. Vi mener derfor det er viktig å trene på slike situasjoner for å unngå at skader oppstår unødvendig.

Det har nå vært stort fokus på å sette opp øvinger, trening og opplæring i bruk av fysisk maktanvendelse for ansatte. Dette arbeidet har over noe tid ikke vært mulig å gjennomføre fordi vi ikke har hatt tilstrekkelig bemanning ved fengselet. Dersom vi skulle gjennomført øvelser med den bemanningen vi hadde en periode, måtte vi ha stengt/låst av øvrig drift av fengselet for å gjennomføre øvelser.

Det er nå satt opp ukentlige øvingsdager. Vi har engasjert en ressurs i 20 % stilling for å sørge for kartlegging, planlegging og organisering som koordineres med de lokale instruktørene i fysisk maktanvendelse. I tillegg planlegger vi heldagssamlinger for alle ansatte med trening i /fokus på fysisk maktanvendelse og bruk av tvangsmidler.

- Fengselet bør tilby tolk ved innkomstsamtale til alle innsatte som ikke har tilstrekkelige språkferdigheter. Under oppholdet i fengsel bør tolk brukes når viktig informasjon skal gis eller innsatte ønsker å formidle informasjon til fengselet. Tilbud om og bruk av tolk bør dokumenteres.

Svar: Vi anerkjenner at bruk av tolketjenester er utfordrende og at de må være mer tilgjengelige. Det er åpenbart at vi skal følge kravene til bruk av tolketjenester, men vi har ikke klart å finne de optimale løsningene. Foreløpig er det telefontolk som blir mest brukt ved behov.

Vi jobber for å finne bedre måter å ivareta behovet på. Det er mange tilbydere av tjenester og AI kan også på sikt tenkes å hjelpe. Særlig når behovet er utover ordinær kontortider og kan dukke opp raskt.

Fengslet vil sammen med regionen også se på hvilke krav til bruk av tolk den nye tolkeloven pålegger oss.

- Fengselet bør tilrettelegge soningsforholdene for personer med ulike funksjonsnedsettelse, og sikre tilgang til nødvendige hjelpemidler.

Svar: På grunn av bygningsmassen vår har fengselet store utfordringer med å ivareta innsatte med funksjonsnedsettelse. Det vil være praktisk umulig å tilrettelegge for dette fullt ut i eksisterende bygg. Vår mulighet for å kompensere er å sørge for at kun innsatte som forsvarlig kan ivaretas med eksisterende rammer får sone ved enheten.

- Fengselet bør sikre at mannlige ansatte ikke er til stede under kroppsvisitasjoner av innsatte.

Svar: I utgangspunktet skal kun kvinnelige ansatte gjennomføre visitering av kvinnelige innsatte. Unntak kan kun skje dersom dette er praktisk umulig og det er tvingende nødvendig for sikkerheten til innsatte at slik visitasjon må gjennomføres. Slik visitering skal imidlertid aldri skje uten at det er minst en kvinnelig ansatt til stede.

Størstedelen av kontroller foretas nå ved hjelp av sikkerhetsskanner uten behov for fullstendig avkleddning og besiktigelse av naken hud.

Svikt i ledelse og bemanning

- Fengselet bør umiddelbart iverksette tiltak for å sikre systematisk oppfølging og ivaretagelse av ansatte på alle nivåer.

Svar: Det er iverksatt flere tiltak for å sikre bedre ivaretagelse av ansatte. Rutine for defusing etter alvorlige hendelser er gjennomgått og implementert i beredskapsplanverket. Det kommer snart nye rutiner for dette fra sentralt nivå som skal innføres, dette begynner i midten av oktober 2023.

Videre er det gjort avtaler og igangsatt tiltak med bedriftshelsetjenesten, RVTS øst og NAV arbeidslivssenter for å øke kompetansen til ansatte og ledere om generell oppfølging ved sykdom og spesielt psykiske belastninger ved å stå i alvorlige hendelser. Enkelte tiltak er allerede gjennomført og flere av tiltakene skal gjennomføres nå i høst.

- Fengselet bør sikre at ansatte deltar på regelmessige opplærings- og kompetansehevingstiltak som styrker deres mulighet til å ivareta innsatte på god måte.

Svar: Fra fengselets side er det ønskelig at ansatte får mer opplæring og ny kompetanse. Dette er kostbart og krevende som følge av at man må ta ansatte ut av tjeneste. Etter bemanningsøkning og tilførte ressurser etter handlingsplan for oppfølging av Sivilombudets

anbefalinger har vi initiert og iverksatt flere tiltak for å løfte ansattes kompetanse på flere områder. Vi håper å kunne fortsette å prioritere vedlikehold og utvikling av dette i budsjettene i årene som kommer.

- Fengselet bør sikre at ressursteamet ikke brukes til å dekke opp manglende kapasitet i vaktplanen.

Svar: Ressursteamet ble i en kortere periode brukt til å dekke opp ordinær bemanning. Dette var en kritisk og akutt fase hvor fengselet var svært underbemannet og det samtidig var ekstreme utfordringer rundt mange innsatte. Alternativet ville vært å stenge alle avdelinger.

Det er nå opprettet et fengsel for kvinnelige innsatte ved Telemark fengsel, Skien avdeling som avlaster Bredtveit. Vi har i tillegg tilsatt faste og midlertidige ansatte som gjør at tjenesteoppsettet fyller vaktlistene forsvarlig for hvert skift. Ressursteamet skal ikke dekke opp manglende kapasitet i vaktplanen og det har heller ikke blitt gjort etter at rapporten ble fremlagt.

- Fengselet bør forbedre sine dokumentasjonsrutiner.

Svar: Fengselet erkjenner at vi har hatt for dårlige rutiner for å dokumentere hendelser. Vi har økt fokus på dette og jobber videre med tiltak for å sikre at det dokumenteres på et riktig nivå på riktige områder. Det betyr at vi på enkelte steder ser for oss å trenge mindre dokumentasjon og på andre områder mer. Som et eksempel bruker vi mye tid på å dokumentere i «vaktlederjournal» som vi vil flytte til Kompis. Videre har vi fokus på å få inn tilstrekkelig innhold i begrunnelser og vurderinger i vedtakene som til nå er sikret ved annenhånds signering.

- Fengselet bør ha rutiner for hvilke virkemidler det skal bruke når fengselet mener at enkeltinnsatte ikke burde vært i fengsel.

Svar: Fengslet har i flere saker jobbet for å få overført innsatte til helse/psykiatri der vi mener det har vært riktig. I enkelte saker er dette gjort skriftlig, i andre gjennom muntlig dialog med helse.

Vi har hatt enkelte innsatte som vi har meldt bekymring om etter at rapporten ble forelagt og foreløpig har vi hatt dialog via helseavdelingen på fengselet om disse. Vi kommer til å utarbeide en punktliste med hovedtrekk for oppfølging når vi vurderer at innsatte ikke kan ivaretas på en adekvat måte i fengselet. Her vil vi også legge inn et utvalg maler for brev som kan benyttes til påtalemyndigheten, domstolen eller helseforetaket i gitte situasjoner.

Samtidig finner vi grunn til å påpeke at i de sakene hvor det har vært meldt bekymring rundt enkeltinnsatte, har dette ikke nødvendigvis medført noen annen løsning enn at vedkommende blir værende i fengsel. Dette gjelder særlig i saker hvor innsatte er i varetekt.

Vi mener hele systemet for vurdering av soningsdyktighet bør gjennomgås, og at domstolene bør få større ansvar for å vurdere forholdsmessigheten i videre fengsling i saker der kriminalomsorgen vurderer at innsatte ikke bør være i fengsel/ikke kan ivaretas. Vi mener også at påtalemyndigheten bør få et større ansvar for å finne alternativer i disse sakene.

Tilsvarende mener vi det bør ses på hvilken handlingsrom kriminalomsorgen har der domfelte er idømt forvaring, hvor vi i dag ikke har hjemmel til å innvilge straffavbrudd, selv om vi mener at videre opphold i fengsel er utilrådelig.

For øvrig er vi gjort kjent med at KDI har vært i dialog med Helsedirektoratet i tilknytning til Sivilombudets funn i rapporten.

Anbefaling til kriminalomsorgen region øst

- Kriminalomsorgen region øst bør iverksette tiltak for å sikre at de foretar selvstendige vurderinger av om vilkårene for fortsatt isolasjon er oppfylt. Vurderinger av forholdsmessighet ved langvarig isolasjon skal alltid omfatte individuelle sårbarhetsfaktorer.

Svar utarbeidet av Region øst: Regionkontoret har gjennomgått tilbakemeldingen fra Sivilombudet sammen med juristene ved kontoret, for å sikre at det er bevissthet rundt dette ved vurderingene av videre utelukkelse/tvangsmiddelbruk.

Vi bemerker at vi foretar selvstendige vurderinger i alle saker, men erkjenner at vurderingene kan komme tydeligere frem i våre vedtak i enkelte av sakene. På grunn av tidsaspektet i disse sakene (særlig tvangsmiddelbruk), foregår noe av dialogen og kontakten mellom regionkontoret og fengslene per telefon hvor vi blant annet stiller spørsmål og innhenter oppdatert informasjon om status før vi tar stilling til saken. Regionkontorets ansatte har ikke skrivetilgang i journalsystemene, men vi ser på andre muligheter til å sikre større grad av notoritet rundt disse samtalene. Uansett bør mer av denne informasjonen inntas i vedtakene og fremgå av forholdsmessighetsvurderingene.

Anbefalinger til bydel Bjerke, fengselspsykiatrisk poliklinikk og fengselet

- Bydel Bjerke, fengselspsykiatrisk poliklinikk og fengselet bør samarbeide om å iverksette lavterskel helsefremmende tiltak. Dette bør omfatte tiltak for å forebygge selvmord og selvskading, og for å sikre at innsatte ikke blir isolert dersom de skader seg selv eller vurderes som selvmordsnære.

Svar: Viser til tidligere svar vedrørende samarbeid og planlagte aktiviteter med fengselet, helsetjenesten og FPP.

- Fengselet og fengselspsykiatrisk poliklinikk bør samarbeide om å sikre at poliklinikkens kompetanse blir brukt til å veilede og undervise de ansatte i fengselet.

Svar: Det er planlagt aktiviteter hvor FPPs kompetanse blir brukt til veiledning av ansatte i fengselet, se svar over.

- Fengselet bør sikre at helsetjenestene får egnede lokaler.

Svar: Fengselet er enig i at lokalene helsetjenesten benytter er for dårlige. De bygningsmessige forholdene ved enheten gir svært begrensede muligheter til å være fleksibel på plassering av kontorer og tjenester. Det vil være krevende å endre lokaliteter i vesentlig grad uten at det gjennomføres større bygningsmessige grep ved enheten. Dette er et budsjettspørsmål som ligger utenfor fengselets handlingsrom.

Anbefalinger til bydel Bjerke og fengselet

- Bydel Bjerke og fengselet må sammen sikre systemer for forsvarlig medisinhandling og oppfølging ved avvik.

Svar: Medisinutdeling i fengsel skal håndteres i tråd med helseveileder for fengsel. Det er etablert nye rutiner for registrering og behandling av avvik. Videre er det igangsatt et arbeid for å forbedre samarbeid om håndtering av LAR-medisiner.

- Bydel Bjerke og fengselet må sikre at kommunikasjon mellom innsatte og helseavdelingen skjer på en måte som ivaretar innsattes rett til fortrolighet.

Svar: Det er satt opp postkasser med lås slik at innsatte kan initiere dialog med helseavdelingen på en fortrolig måte, uten at ansatte fra fengselet er involvert.

- Bydel Bjerke og fengselet bør hver for seg holde oversikt over avlyste og utsatte fremstillinger til helsetjenester.

Svar: Fengslet har etablert rutiner for at vaktledere fører avvik ved avlyste fremstillinger. Dette gjelder både for varetektsinnsatte som fremstilles av politiet og domsinnsatte som kriminalomsorgen skal fremstille selv.

Vi er ikke kjent med hvilke rutiner Bydel Bjerke har for dette, vi bør i fremtiden kunne sammenstille tall for avvik for å sikre at rutinene fungerer.

- Når innsatte besluttes flyttet til et annet fengsel må fengselet sikre at helsetjenesten involveres så fort som mulig, for å sikre overføring av pasientinformasjon etter samtykke fra pasienten.

Svar: Det er etablert rutine for at helseavdelingen informeres uten unødig opphold når innsatte blir overført til et annet fengsel slik at de kan informere mottakende helseavdeling.

Avsluttende bemerkninger

Som nevnt også innledningsvis ønsker fengslet velkommen at det blir gjennomført tilsyn med virksomheten vår og vi er glad for at Sivilombudet legger stor vekt på å følge opp innsattes forhold og rettigheter. Vi merker oss at tilsynets funn og anbefalinger i all hovedsak er i tråd med vår egen forståelse av situasjonen og reflekterer fengslets beskrivelser av tilstanden de senere årene.

Vi mener likevel det er riktig å påpeke enkelte forhold ved tilsynet og rapporten vi mener er uheldige og som vi ikke fullt ut slutter oss til.

Først mener vi det er riktig å beskrive den spesielle situasjonen fengselet var i da besøket fra Sivilombudet fant sted. På denne tiden hadde fengselet en ekstremt krevende bemanningssituasjon. Samtidig hadde vi kanskje den mest ressurskrevende gruppen innsatte vi har hatt noensinne. Fengselet var tvunget til å håndtere svært ressurskrevende (herunder selvskadende og utagerende) innsatte fordi andre fengsler ikke hadde kapasitet eller var i stand til å håndtere dem. Fengselet har laget en oversikt som illustrerer omfanget over hendelser, antall personer og geografisk tilhørighet for året 2022 som er vedlagt.

Et par dager før Sivilombudet kom på tilsyn, var det en svært alvorlig hendelse i fengselet som utløste store psykiske og fysiske reaksjoner blant ansatte og innsatte. Mens Sivilombudet gjennomførte besøket var derfor fengselet, i samarbeid med kommunens kriseteam, bedriftshelsetjenesten, prest m.fl., midt i arbeidet med å bearbeide en krise og var naturlig nok

preget av det. Fengselet var og er av den oppfatning at tilsynet burde vært utsatt noen dager av hensyn til ansatte og innsatte i fengselet, samt det arbeidet som pågikk. Når Sivilombudet likevel valgte å gjennomføre et så omfattende tilsyn uten å ta hensyn til situasjonen medførte dette, etter vår vurdering, en påvirkning av både tilsynets kvalitet, kvaliteten i etterarbeidet av den alvorlige hendelsen og ikke minst driften av fengselet. I løpet av de tre dagene det fysiske tilsynet varte ble det blant annet tilrettelagt for ca 50 intervjuer á to timer.

Når det gjelder selve rapporten merker vi oss at Sivilombudet påpeker i rapportens kapittel 9 at ansatte synes å ha manglende kompetanse for å håndtere alvorlig psykisk syke. Vi ønsker å fremheve at fengsler ikke er behandlingsinstitusjoner og at fengselsbetjenter ikke er utdannet for å være behandlere eller helsepersonell.

Vi opplever at Sivilombudet i rapporten synes å tillegge ansatte ved fengselet meninger eller intensjoner vi mener det ikke er belegg for. Eksempelvis i rapporten på side 25 der Sivilombudet viser til en journalføring som fremstår som en trussel. Vi mener det ikke er grunnlag for å tolke utsagnet som en trussel. Det er også gjennomgående at Sivilombudet antyder at ansatte benytter utelukkelse og overføring til sikkerhetscelle som straff, se som eksempel rapporten s. 28. Dette er en alvorlig påstand vi mener det ikke er belegg for å hevde. Vi finner i den forbindelse grunn til å fremheve at ansatte i fengselet over år har bidratt til å hindre selvmord og alvorlig selvsykdom, og at de har reddet mange liv. Ansatte fortjener anerkjennelse for dette arbeidet, og ikke at det spekuleres i deres motiver eller intensjoner, basert på mangelfull eller ufullstendig skriftlig dokumentasjon.

Rapporten kritiserer ledelsen ved fengselet. Likevel har ledelsen ikke blitt intervjuet i forbindelse med besøket og de har dermed ikke fått mulighet for å imøtegå påstandene i rapporten. Dette er betenkelig ut fra hensynet til kontradiksjon og det å få belyst forholdene ved fengselet fra ulike sider.

Rapporten synes å legge til grunn av fengselsledelsen ikke har vært kjent med bruken av tvangsmidler og isolasjon i fengselet. Dette er ikke riktig. Fengselsledelsen har vært løpende informert og det er fengselsleder som blant annet har kontaktet regionkontoret om eventuelle forlengelser i bruk av tvangsmidler. Vi erkjenner imidlertid at dette er for svakt dokumentert.

Med hilsen

Levi N. Tyriberget
kst. fengselsleder

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Vedlegg: Handlingsplan

Oversikt selvsykdom og selvmordsforsøk med personenes tilhørighet

Kopi: Kriminalomsorgen Region øst
Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI)